

datová schránka
podpis ověřen

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Marty Škárové a JUDr. Roberta Waltra v právní věci žalobce **Ing. Jana Macháčka**, nar. 22. 1. 1963, bytem v Kostelci nad Orlicí, Michalcova 700, zastoupeného Mgr. Leošem Strouhalem, advokátem se sídlem ve Vysokém Mýtě, Vraclavská 200/II, proti žalované **České republice – Ministerstvu spravedlnosti**, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 16, o náhradu škody, vedené u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou pod sp. zn. 5 C 196/98, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. června 2007, č. j. 24 Co 669/2006-472, takto:

I. Dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení, **se zamítá.**

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 6. 2007, č. j. 24 Co 669/2006-472, s výjimkou výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částek 392.046,- Kč a 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení, **se zrušuje** a věc se v tomto rozsahu **vrací** Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce se vůči státu domáhá náhrady škody ve výši 1.587.168,- Kč s příslušenstvím, která mu vznikla v důsledku trestního stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu podvodu tím, že mu byla uložena povinnost zdržovat se po dobu trestního stíhání na území

České republiky, čímž mu ušel zisk ze sjednaného zaměstnání ve Spolkové republice Německo.

Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou rozsudkem ze dne 23. 8. 2002, č. j. 5 C 196/98-78, žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 31. 7. 2003, č. j. 22 Co 14/2003-104, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou rozsudkem ze dne 16. 9. 2004, č. j. 5 C 196/98-223, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 1.559.693,- Kč s příslušenstvím, ve zbytku žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. K odvolání žalované Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 19. 5. 2005, č. j. 24 Co 71/2005-252, rozsudek soudu prvního stupně v napadeném vyhovujícím výroku o věci samé a ve výrocích o náhradě nákladů řízení pro nedostatečně zjištěný skutkový stav zrušil a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení.

Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou poté rozsudkem ze dne 19. 7. 2006, č. j. 5 C 196/98-427, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 1.460.949,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení, ve zbytku (tj. ohledně 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení) žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Vyšel ze zjištění, že žalobce byl od 13. 9. 1994 trestně stíhán pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 2 trestního zákona a rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 10. 1996, č. j. 13 To 385/96-124, byl obžaloby zproštěn z důvodu, že spáchaný skutek není trestným činem. Na základě pracovní smlouvy ze dne 8. 9. 1994 měl být žalobce od 1. 10. 1994 do 30. 3. 1996 zaměstnán v Hotelu restaurantu Adler v Bad-Säckingen ve Spolkové republice Německo za sjednanou mzdu 4.800 DM měsíčně, přičemž za ubytování měl žalobce platit 10 DM denně. V důsledku zákazu vycestovat mimo území ČR (byť v trestním spise ani v dozorovém spise státního zástupce tento zákaz obsažen není a pas žalobci odebrán nebyl) do sjednaného zaměstnání nenastoupil a z důvodu probíhajícího trestního stíhání nebyl do zaměstnání přijat ani při návštěvě Německa v roce 1995; po dobu trestního stíhání pak nepracoval ani na území ČR. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že v příčinné souvislosti se sdělením obvinění vznikla žalobci škoda spočívající v ušlé mzdě, za kterou podle § 1 odst. 1 zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem (dále též jen „zákon“), nese odpovědnost stát. Po zahájení trestního stíhání mu totiž bylo příslušnými policejními orgány uloženo zdržovat se na území ČR, a jestliže se rozhodl tento pokyn dodržet, nemohl nastoupit do zaměstnání v Německu, čímž mu ušla sjednaná mzda za osmnáct měsíců, tj. od 1. 10. 1994 do 30. 3. 1996. Ke dni sjednaného nástupu do zaměstnání činil kurz německé marky 18,052 Kč; za uvedené období by mu tedy vznikl nárok na mzdu ve výši 1.559.693,- Kč (po zaokrouhlení). Jelikož by vynakládal 10 DM denně na ubytování (tj. 98.744,- Kč za celou dobu zaměstnání), odečetl soud tuto sumu od přiznané ušlé mzdy. Námitku promlčení neshledal opodstatněnou s ohledem na to, že podle § 22 zákona počala běžet tříletá promlčecí doba dne 15. 10. 1996, kdy byl vyhlášen zprošťující rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, a jelikož byla žaloba podána dne 14. 10. 1998, nárok na náhradu škody promlčen není.

K odvolání obou účastníků Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 11. 6. 2007, č. j. 24 Co 669/2006-472, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku o věci samé ohledně částky 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení a ve vyhovujícím výroku o věci samé ohledně částky 392.046,40 Kč s 26% úrokem z prodlení

od 5. 2. 1998 do zaplacení, změnil vyhovující výrok o věci samé ve zbylé výši tak, že v tomto rozsahu (tj. ohledně 1.068.902,60 Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení) žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně, že v souvislosti s trestním stíháním byl žalobci vysloven zákaz vycestovat mimo území ČR, v důsledku čehož nenastoupil do pracovního poměru sjednaného na dobu určitou od 1. 10. 1994 do 30. 3. 1996 ve Spolkové republice Německo. Podle odvolacího soudu to však nebylo nezákonné rozhodnutí (sdělení obvinění), které zabránilo žalobci v opuštění ČR, nýbrž nesprávný úřední postup policejního orgánu o vyslovení zákazu vycestovat za hranice státu. Žalobci v důsledku uvedeného nesprávného úředního postupu vznikla škoda spočívající v ušlém zisku, jehož výši je nutno odvozovat od výše výdělku, kterého mohl na základě nerealizovaného pracovního poměru dosáhnout; od něj je pak třeba odečíst náklady nezbytné na ubytování, které by byl povinen vynaložit. Na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud dále uvedl, že o škodě spočívající ve ztrátě na výdělků z pracovního poměru se při sjednané měsíční mzdě poškozený dozví vždy po skončení každého jednotlivého kalendářního měsíce, ve kterém nedosáhl příjmu ve výši odpovídající sjednané mzdě; v posuzovaném případě tedy promlčecí doba dílčích pohledávek z titulu náhrad ušlého výdělku začínala běžet vždy s počátkem kalendářního měsíce následujícího po měsíci, za který měla být žalobci vyplacena sjednaná mzda ve výši 4.800 DM. Promlčeny jsou proto pohledávky za období od října 1994 do září 1995, neboť žaloba byla podána až 14. 10. 1998, a žalobci lze přisoudit toliko právo na náhradu ušlého výdělku za období od října 1995 do března 1996. Při přepočtu na českou měnu soud vycházel z kurzu vyhlášeného ČNB a platného v době rozhodování, kdy 1 DM činila 14,531 Kč, za nepromlčené období je to tedy 392.046,40 Kč.

Proti rozsudku odvolacího soudu vyjma potvrzující části (tj. ohledně 392.046,40 Kč s příslušenstvím) podal žalobce dovolání, které odůvodňuje podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o.s.ř. Brojí proti závěru odvolacího soudu o promlčení nároku na náhradu ušlého výdělku a namítá, že dokud nebyl obžaloby pravomocně zproštěn, nemohl se domáhat náhrady škody z titulu nezákonného rozhodnutí a nesprávného úředního postupu v trestním řízení. Promlčecí doba podle § 22 zákona běží ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě, tj. v daném případě ode dne doručení (oznámení) zrušujícího rozhodnutí; do dne vyhlášení zprošťujícího rozsudku, tj. do 15. 10. 1996, nemohl vědět, zda je jeho trestní stíhání důvodné či nikoli. Navíc soudy obou stupňů nepostupovaly podle § 22 odst. 3 zákona, neboť k tříleté promlčecí době nezapočetly dobu od podání žádosti na předběžné projednání nároku (dne 25. 10. 1997) do skončení projednání (dne 30. 1. 1998), kdy neběží promlčecí doba. Žalobce od počátku tvrdí, že mu vznikla škoda jak nezákonným sdělením obvinění, tak vydáním příkazu zdržovat se na území ČR (v důsledku čehož ztratil možnost, aby ho kdokoli zaměstnal), bez sdělení obvinění a vydání odsuzujícího rozsudku by nemohlo dojít ani k vydání příkazu zdržovat se na území ČR. Dále má za to, že námitka promlčení vnesená ze strany státu je v rozporu s dobrými mravy, neboť - byť - byla vnesena v souladu s právem - sledovala pouze poškození žalobce za situace, kdy stát liknavým postupem ve sporu promlčel svůj regresní nárok vůči osobě, která škodu zavinila. Nesouhlasí rovněž s přepočítáním kurzu na českou měnu a tvrdí, že vznikla-li mu škoda v roce 1994, není možné ji přepočítat podle kurzu měny (již neexistující) v roce 2007. Na závěr namítá, že za situace, kdy žalovaný neprokázal, že by náklady na ubytování žalobce v Německu musel v případě zaměstnání vynaložit, není možné je od ušlého výdělku odečíst, a soudy tak řádným způsobem nezdůvodnily svůj závěr o nedůvodnosti uplatnění náhrady těchto nákladů. Žalobce navrhuje,

aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že uplatnění jednoho odpovědnostního titulu (za nesprávný úřední postup) není nijak závislé na skutečnosti, že je zde dán rovněž (či nikoli) odpovědnostní titul jiný (za nezákonné rozhodnutí). Odvolací soud správně posuzoval promlčení jednotlivých měsíčních mezd; k námitce rozporu s dobrými mravy pak žalovaná odkázala na průběh a okolnosti trestního řízení a zdůraznila, že si žalobce trestní stíhání svým postupem a chováním zavinil sám. Navrhla, aby dovolání bylo jako nedůvodné zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o.s.ř., dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 7. 2009 – srov. bod 12. čl. II zákona č. 7/2009 Sb.) vzhledem k tomu, že dovoláním napadený rozsudek byl vydán dne 11. 6. 2007. Dospěl k závěru, že dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu o změně rozsudku soudu prvního stupně ohledně částky 1.068.902,60 Kč s příslušenstvím, které je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř., je důvodné, ve zbývajícím rozsahu (ohledně zaplacení 98.744,- Kč s příslušenstvím) je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř., není však důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci, které dovolatel uplatňuje jako důvod dovolání [§ 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.], může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Je ustálenou soudní praxí, že podle zákona č. 58/1969 Sb. odpovídá stát i za škodu způsobenou zahájením (vedením) trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsuzujícím rozhodnutím trestního soudu; protože zákon tento nárok výslovně neupravuje, vychází se z analogického výkladu úpravy nejbližší, a to z úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, byť rozhodnutí, jímž se trestní stíhání zahajuje, nebylo pro nezákonnost zrušeno; neposuzuje se správnost postupu orgánů činných v trestním řízení při zahájení trestního stíhání (nejde o nesprávný úřední postup), rozhodující je výsledek trestního stíhání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. 1 Cz 6/90, publikovaný pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1991). Na tom nic nezměnila ani situace po novele trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. 1. 1994; právo na náhradu škody způsobené sdělením obvinění, tj. způsobem, kdy trestní řád nestanovil pro tento úkon formu usnesení, lze přiznat bez ohledu na to, že tu nebylo pro nezákonnost zrušeno žádné rozhodnutí (nebylo ani vydáno), a to v případech, kdy trestní stíhání příslušné osoby bylo zastaveno nebo tato osoba byla zproštěna obžaloby (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 25 Cdo 1800/98, publikovaný v časopise Soudní judikatura 3/2000, pod č. 29). Smyslu právní úpravy odpovědnosti státu za škodu totiž odpovídá, aby každá majetková újma, způsobená nesprávným či nezákonným zásahem státu proti občanovi (fyzické osobě), byla odčiněna. Systematickým a logickým (extenzivním) výkladem byl proto učiněn závěr, že stejný význam (důsledky) jako zrušení pravomocného usnesení o vznesení obvinění pro nezákonnost má zastavení trestního stíhání a zproštění obžaloby, alespoň došlo-li k němu z určitých důvodů. Při takovém výsledku trestního stíhání je totiž třeba vycházet z toho, že obviněná osoba čin

nespáchala, a že tedy nemělo být proti ní vzneseno obvinění. Z těchto důvodů je na promlčení takového nároku třeba aplikovat ustanovení o promlčení nároků z odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím.

Podle § 22 odst. 1 zákona č. 58/1969 Sb. právo na náhradu škody podle tohoto zákona se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě. Je-li podmínkou pro uplatnění práva na náhradu škody zrušení rozhodnutí, běží promlčecí doba ode dne doručení (oznámení) zrušujícího rozhodnutí. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení nejpozději se toto právo promlčí za deset let ode dne, kdy poškozenému bylo doručeno (oznámeno) nezákonné rozhodnutí, kterým byla způsobena škoda; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví.

Ustanovení § 22 odst. 1 věty první zákona je v rámci tohoto předpisu obecnou normou o promlčení dopadající (s výjimkou odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě, trestu a ochranném opatření – srov. § 23) na případy odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím i nesprávným úředním postupem. Subjektivní promlčecí doba, která počíná běžet okamžikem, kdy se poškozený o vzniku škody dozvěděl, tedy když zjistí skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik škody a orientačně (přibližně) i její rozsah (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 25 Cdo 1793/2004, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 4482, ročník 2007), je u škody z nezákonného rozhodnutí kombinována s dobou objektivní (§ 22 odst. 2), jejíž počátek se váže na okamžik doručení (oznámení) nezákonného rozhodnutí, jímž měla být škoda způsobena. Zároveň se uplatní dříve věty druhé ustanovení § 22 odst. 1 zákona, která tam, kde je podmínkou nároku zrušení nezákonného rozhodnutí, odsouvá počátek běhu subjektivní doby k okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o zrušení rozhodnutí pro nezákonnost. Při aplikaci tohoto ustanovení na případy odpovědnosti za škodu způsobenou trestním stíháním je zřejmé, že obdobné účinky jako zrušení rozhodnutí má právě rozhodnutí, jímž bylo trestní řízení zastaveno či byl obžalovaný obžaloby zproštěn, neboť právě tímto okamžikem je splněna podmínka odpovědnosti státu za škodu (srov. ustanovení § 4 odst. 1 věty první zákona, podle nějž nárok na náhradu škody nelze uplatnit, dokud pravomocné rozhodnutí, jímž byla škoda způsobena, není pro nezákonnost zrušeno příslušným orgánem). To znamená, že subjektivní promlčecí doba u nároku na náhradu škody způsobené trestním stíháním, které neskončilo odsuzujícím trestním rozhodnutím, počíná běžet od okamžiku, kdy obžalovanému (obviněnému) bylo oznámeno rozhodnutí, jímž byl zproštěn obžaloby, nebo jímž bylo trestní stíhání zastaveno.

Z uvedeného je zřejmé, že dovolací důvod ve vztahu k otázce promlčení je naplněn; Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu s výjimkou výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částek 392.046,- Kč a 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení, podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil spolu se závislými výroky o náhradě nákladů řízení a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o.s.ř.).

Ve vztahu k výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 98.744,- Kč s 26% úrokem z prodlení od 5. 2. 1998 do zaplacení, žalobce podle obsahu dovolání nesouhlasí se závěrem, že při zjištění výše ušlého zisku je nutno od ušlého příjmu odečíst náklady vynaložené k jeho dosažení (zde konkrétně na ubytování).

Podle § 442 odst. 1 obč. zák. hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

Podle této úpravy je ušlý zisk újmou spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodní události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo při pravidelném běhu věci očekávat. Při určení výše ušlého zisku se vychází z částky, kterou by za obvyklých okolností – nebýt škodní události – poškozený ze své činnosti získal, s přihlédnutím k nákladům, které by musel na dosažení těchto výnosů vynaložit, tedy se vychází z celkových předpokládaných výnosů snížených o předpokládané náklady. Při újmě na zisku, který měl být dosažen v zahraničí, mezi náklady zpravidla patří výdaje na ubytování v daném místě, náklady na cesty, apod. Napadený závěr odvolacího soudu je tedy v souladu se zákonem a z hlediska přístupu ke zjištění výše náhrady mu nelze vytýkat nesprávnost.

Namítá-li dovolatel v obecné rovině, že uvedené náklady nebyly prokázány, pomíjí okolnost, že tento údaj soud prvního stupně zjistil z téže listiny, jíž žalobce doložil výši ušlého příjmu. Jestliže dovolatel konkrétně nevyložil, v čem spočívá nesprávnost takového zjištění, nelze mít za to, že by dovolací důvod podle § 241a odst. 3 o.s.ř. (rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování) měl být naplněn.

V tomto rozsahu je tedy rozsudek odvolacího soudu z hlediska uplatněného dovolacího důvodu věcně správný, a Nejvyšší soud České republiky proto dovolání žalobce podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty před středníkem o.s.ř. zamítl.

Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243d odst. 1 část věty první za středníkem o.s.ř.). V dalším řízení určí soud výši náhrady ušlého zisku s přihlédnutím ke všem nákladům, které byly potřebné k jeho dosažení, a cizí měnu převede na české koruny nikoliv podle kurzu ke dni vydání rozhodnutí, nýbrž ke dni, kdy mělo být zisku dosaženo, neboť v tomto okamžiku újma, vyjádřená v české měně, nastala a je odškodnitelná. V novém rozhodnutí bude znovu rozhodnuto o náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího.

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 28. ledna 2010

JUDr. Petr V o j t e k, v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Jitka Trávníčková